

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 138
שנה ג'
פרשת ויקהל
שנת תשע"ו

להערות, הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il או ל: 0527680034 בין הסדרים. או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

פניני הפרשה

לא רק מצות-השבת, גם ענין-השבת, לא דוחה את ההלכה.

כי "הכל" קיום רצון-ה'

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' (ויקהל, ל ב) כי רש"י, הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה שבת.

ובאמת יש להקשות הרי הקהילם על המשכן והתחיל לומר שאינו דוחה שבת?

ולעיל (שמות ל"א, י"ג) עה"פ אך את שבתתי תשמרו, פרש"י, אף שתהיו רדופין וזריזין ... שבת אל תידחה מפניה. וברמב"ן: ומכאן שאין מלאכת המשכן דוחה שבת ולא ממדרש ... אך כמו שפי' בפר' כי תשא.

וי"ל הביאור, לפי רש"י: עצם הדין לומר שאין עשה דוחה ל"ת, כבר התבאר לעיל בפרשת כי תשא אבל "ענין" עשיית המשכן וכליו, שהוא השראת השכינה במידה הכי גדולה שיכולה להיות, ומסברא היה צריך להזדרז מה שיותר בכדי לזכות להשראת השכינה בתחתונים. והנה, לעצם ה"ענין" כבר די בלימוד ההלכה (שלומדים בפרשת כי תשא הנ"ל) אבל "לימוד-כללי" נלמד עתה, שלמרות השראת השכינה לא יזווגו מגדרי ההלכה.

יש להוסיף, אדם הרואה כזה דבר נשגב, חושב שהמשכן הוא הסיבה להשראת השכינה.

והרי זה עצים ואבנים, כסף וזהב בלא קדושה. **כל הקדושה, רק מחמת יחוד-הלב של ישראל לאביהם בשמים לעשות ציווי ורצונו**, ולא המעשה גורם להשראת השכינה.

אמנם יש סיבות למה ציוה ה' לעשות מחומרים אלו, כפי שורשם למעלה שעל ידם ישכון האור, אבל העיקר זהו ציווי ה' ורצונו (עיי' מש"כ רבנו שליט"א ר"פ תרומה). האדם נשלח לעוה"ז מ'כסא-הכבוד שכולו רוחניות לטפל בעניני חומר ולהפכם למקור השראה של שכינה וקדושה, בקיום רצונו. לכן כל יטעה האדם שהתכלית הוא המשכן, אלא התכלית זהו רצון-ה' שע"ז היא השראת השכינה. ועל זה אמר, תראו שיש "ענין" של שבת שזה הכי קדוש, בגלל התנתקות האדם מענין המעשה, עד שאפילו דיבור בשבת אינו כדיבור של חול.

תכשיטי הנשים

שם פסוק ה' קחו מאתכם וגו' זה נאמר לגבאים וכל נדיב לבו יביאה נאמר למביאים ועמש"כ לעיל (כ"ה ב) יביאה

ולכאורה הי' צ"ל יביא? ועי' ספורנו. ועי' בעל הטורים דבשביל שמדבר בעבודת המשכן שמתנדבים תכשיטי זהב וכסף כלי הנשים, אמר "יביאה" פירוש שלא יביא מתכשיטי האשה אלא לרצונה. והנה אפי' אם דין זה שהנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל הפירות זה רק מדרבנן [עי' שו"ע אבן העזר סי' פ"ה סעי' ז] מ"מ הרי תכשיטי האשה שייכים לה, וא"כ וכי צריך לצוות שלא יגזלו מהנשים את התכשיטים, ולעיל ל"ב ב' דכתיב פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם וגו' י"ל שאמר להם ליטול מנשיהם ברשותם, וכן משמע מפרש"י שם שאהרן חשב דכיון שהנשים חסים על תכשיטיהן שמא יתעכב הדבר, ובתוך כך יבוא משה הרי שא"א לקחת מהם תכשיטיהן בע"כ.

אמנם י"ל שהרי רש"י מדבר שם גם על תכשיטי בניהם וזה ודאי שייך לאבות, וע"כ כונת רש"י שבמציאות הנשים יעכבו ולא יתנו להם לקחת ואפילו אם מצד הדין מותר להם לקחת, אמנם בדעת זקנים להלן פסוק ב"ב משמע שנטלו את התכשיטים בע"כ של הנשים.

בשו"ע חו"מ סימן צ"ז (סעיף כ"ו) נחלקו אם בע"ח גובה בגדי שבת ומועד, ואצ"ל אם היו בהם טבעות וכלי זהב דגובה, והסמ"ע בס"ק ס"א כתב דבגדים יקרים הללו אינו מקנה להם מסתמא, אלא על דעת שאם יצטרך להם יקחם מידם וימכרם עי"ש.

ולפי"ז יתכן שהי' מותר לגברים לקחת את תכשיטי הנשים לצורך המשכן, אמנם מ"מ האנשים נחשבים המביאים ולא הנשים כי התכשיטים היו שייכים להם, ולהלן פסוק כ"ב כתוב שהנשים באו והביאו ודוחק לומר שהפסוק מדבר רק על פנויות שהתכשיטין שייכים להם, אמנם לפי הדעת זקנים שם שהאנשים גזלו מהנשים אין קושיא מהפסוק.

איבד מעלתו

שם פרש"י: א"ר נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו ציבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרין אנו משלימין אותן, כיון שהשלימו ציבור את הכל הביאו את אבני השהם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם "והנשאם" כתיב.

הכלי יקר כותב: ומה שנחסר יו"ד דוקא וכו' ואצל הנשיאים היתה בלי ספק רוח גאוה באמרם דרך התפארות, מי ימלא מה שאנחנו מחסרים, אבל אנחנו ממלאים כל מה שהציבור מחסרים, ע"כ לקח הקב"ה משמם אות יו"ד כי רק אות זה מן השם הגדול הי' חקוק בשמם עכ"ד. ולכאורה הם עשו תשובה, דהא אח"כ הביאו כל אחד קרבן, וכתבו הראשונים דאמנם המדרגה הרוחנית כבר אבדו וכמו שהוכחנו מאדם הראשון דאחרי החטא לא היו המלאכים שואפים לומר שירה זאת מדרגתו הוא איבד. וכן מצינו במו"ק ט"ז ב' דבתחילה הי' דוד הורג אלף בפעם אחת, ואח"כ רק ח' מאות והי' מתאנח על מאתים דכתיב איכה ירדף אחד אלף, יצתה בת קול ואמרה רק בדבר אוריה החתי, הרי אע"פ שעשה תשובה מ"מ את הדרגה להרוג אלף בפעם אחת הוא הפסיד. והנה כאן נחסר מהם אות בתורה, ולהיפך כשזכו להביא קרבנות לחנוכת המזבח, כפלה התורה בפרשת נשא י"ב פרשיות לכל נשיא פרשה מרוב חביבות, ומרובה מדה טובה ממדת פורענות כי כל אחד זכה לפרשה שלמה וכאן נחסר להם רק היו"ד.

והנה הזכות לזכות שממנו יהי' אותיות התורה, הא א"א לשער לזכות שממנו נעשה גוף התורה וכאן חסר להם, וענין הגאווה אפשר שהעריכו את המון העם שלא יהי' כ"כ התלהבות למצוה או הרגש שהי' להם, וחשבו שאנחנו ניתן כל מה שחסר וזה נובע מגאווה כי רק אנחנו יכולים לתת כ"כ הרבה. **בכל אופן כל החשבונות הם חסרון** דכשיש מצוה לא לחשוב יותר מדאי, ובענינו לא לדחות שום זמן לזמן יותר טוב רק תטול ותזכה במצוה, ובזמנינו בין סדר לסדר ובבין הזמנים לא לדחות רק לנצל הזמן לתורה

ענין בפרשה – שבת

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת. (ויקהל לה, ב)
כבר כתבנו בכמה וכמה מקומות ממשנת רבנו שליט"א אודות השבת, ונביא כאן עוד דברים בס"ד.

מלבד עצם חיוב המצוה יתכן דלכו"ע אין לו המצות קידוש השם בלי שמכוין בזה, א"כ איך נחמץ הזדמנות בשעת עשיית המצוה, בפרט במצוה שנעשה ברבים כגון תפלה ברבים, לימוד ברבים, אמירת שיעור ברבים כל הנ"ל יש בזה קידוש השם, וכשמתכוננים בזה לקדש ש"ש יש לנו אפשרות של התעלות במצוה הגדולה ביותר שיש, ונמצא דכשאנו מזמן לזמן נתעכב להרגיש הנאה ולהחדיר בתוכנו שאנו עוסקים במצות קידוש השם, ואיך לא נבוש בהזניחנו מצוה כזאת שמזדמן הרבה פעמים לפנינו ואנו לא מנצלים נראה להשתדל מזמן לזמן להכניס בתוכנו מחשבות טהרה כאלה, וזה לכל הפחות ירומם אותנו בזמן ההוא וזה יהי מדריגה לעלות ולזכות להיות עבד נאמן להי"ת. (שם)

גודל שכר תלמוד-תורה בשבת קודש

פנחס כ"ח, ט: 'וביום השבת'. מובא בדעת-זקנים בשם שוחר טוב: ... לא תמצא מוסף מועט כשבת, ועל דבר זה קראה שבת תגר לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לה הקדוש ברוך הוא: הנה זהו קרבן-מוסף הראוי לך, לפי שכל מעשיך כפולים. שיר כפול, שנאמר: מזמור שיר ליום השבת. עונג כפול, שנאמר: וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד. עונשו כפול, שנאמר: מחללה מות יומת. לחם כפול, לחם משנה, לפיכך ראוי קרבן שלך להיות כפול. ידוע בשם הגרש"ז מקעלם זצ"ל ששכר מצוה שעושים בשבת, הוא כפול.

כספר לב-אליהו מביא ששמע מהחפץ חיים, שקולה שבת כנגד כל התורה, לכן כל מצוה שעושים בשבת, שוה תרי"ג. לפי הגר"א שכל אות בתלמוד תורה היא מצוה, אז כשעושים זאת בשבת, מכפילים כל אות ואות במספר תרי"ג. א"כ כשאדם יושב ולומד בשבת, הרי אין סוף למצוות שיכול להוסיף על חשבונו עכ"ד. וכתב הבן איש חי (פר' ויחי שנה ב') - בשם המקובלים, גדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת, אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול.

הרמ"א אור"ח סימן ר"צ כתב: ופועלים ובעלי-בתים שאינם עוסקים בתורה כל ימי השבוע, יעסקו יותר בתורה בשבת, מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע. והת"ח ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתייה קצת, שהרי הם מתענגים בלימודם כל ימי השבוע עכ"ל. וצ"ב דלפי זה, אלו שאינם לומדים תורה במשך השבוע, רק בשבת, יקבלו יותר שכר מהלומדים כל השבוע, ומתענגים יותר בשבת? וי"ל. (אילת השחר שם)

מכת ארבה, לא בשבת, כי זו מכה להראות האמונה בבורא-עולם

כתב בעל-הטורים (בא י, יד) כתוב ב' וינח במסורה. דין. ואידך, וינח ביום השביעי מלמד שנח הארבה בשבת. והנה לא שייך איסור שבת באכילת ארבה, אלא בא להראות האמונה בבורא-עולם. כעין מה שאמרו (סנהדרין סה:): נהר סמבטיון יוכיח. ופרש"י, נהר אחד של אבנים ובכל ימות השבת שוטף והולך, וביום השבת שוקט ונח. ואף שלא שייך בדומם ענין מנוחת-השבת. (אילת השחר שם)

להצליח מחילול שבת. בחירה אבל מוטעית

שלח יד, מא. "למה זה אתם עברים את פי ה' והוא לא תצלח". למה הוסיף: והיא לא תצלח?

החזון-איש אמר, גנב לא מתפרנס בלי גנבות. מחלל שבת, לא מתפרנס בלא חילול שבת.

וכך אומרים הרבה מחללי שבת, עיקר פרנסתנו, בשבת.

מציאות זו באה, כי הם הציבו עצמם במצב כזה, לכן כך נוהגים אתם משמים. בדרך שאדם רוצה ללכת מוליכין אותו. הבא ליטמא פותחין לו. והדבר תלוי בהם, כשיפסיקו לגנוב או לחלל שבת, הם יתפרנסו כמו כל שומרי תורה ומצוות.

בסידור הרוקח עה"פ טרף נתן ליראיו, ו' תיבות כנגד שהוא זן בריותיו ו' ימי המעשה, אבל בשבת בזכות שבת עצמו האדם ניזון.

בספר-חסידים אות תרע"ז: יש עושה עוולה ומצליח, אבל כשלא עשה עוולה לא מצליח, אלא יפסיד כדי שלא ישוב בתשובה בשביל לטורדו מן העולם, כי המרבה לעשות עוולה לא יספיקו בידו לעשות תשובה, פן יאמרו הגנזלים עשה כך וכך ובא בגן-עדן.

סבלנות

שח רבנו: ערב שבת הוא זמן שעלול להביא לידי מריבה [וכמובא בחיד"א מורה אצבע סי' ק"מ] הגמ' מביאה בגיטין דף נ"ב הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן "דכל בי שמשי" הו קא מינצו בהדי הדדי [היינו כל ערב שבת] איקלע רבי מאיר להתם עכבינהו תלתא בי שמשי עד דעבד להו שלמא, שמעיה דקאמר ווי דאפקיה רבי מאיר לההוא גברא מביתיה, ערב שבת זה זמן מסוגל לריב עד כדי כך שרבי מאיר כבר היה צריך לטפל בזה. והטעם שהשטן בא דוקא אז [לפי פשוטו כי יש גם טעמים בנסתח] בגלל שהזמן דוחק כי כדי שהכל יהיה מאורגן בזמן ובני אדם לחוצים במיוחד, וכדי שזה לא יקרה יש לסיים את ההכנות לשבת כשעה לפני השבת, קודם כל יש לסלק את כל מה שיכול לגרום למריבה, שזה היפך משבת שלום.

אומרים שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי העליון, ובפיסקא השניה אומרים 'מלאכי השלום', ומהו השינוי?

אלא כתוב (שבת קיח, ב) שבשעה שאדם חזר מבית הכנסת, שני מלאכים מלוים אותו וכשנכנס לבית והכל ערוך לשלחן שבת מלכתא, אומר המלאך הטוב יה"ר שכן יהי לשבת הבאה, ומלאך רע בעל כורחו עונה אמן, ואם זה להיפך ח"ו אומר המלאך הרע כן, והמלאך הטוב אומר אמן בעל כורחו.

נמצא שבשעה שהם נכנסים, נכנס כל אחד עם כוונותיו ברצונות נפרדים, ולכן אומרים מלאכי השרת את דברם, אבל אח"כ הם כבר השלימו ע"כ אומרים 'מלאכי השלום'.

עם זאת כדי שיהיה שלום נדרשת עבודת המידות כששותקים הכל טוב, סיג לחכמה שתיקה גם אויל מחריש חכם יחשב (משלי יז כח) תמיד צריך לזכור שהמנצח הוא דוקא המנוצח, והמנוצח הוא המנצח, דוקא בשעות המתוחות צריך לזכור זאת היטב, ונקודה נוספת לפעמים בשעה שיושבים בשולחן שבת, קורה שילדים לא מתנהגים כמו שכראוי והדבר מביא לכעס ויצא שכרו בהפסדו.

אמנם זה קשה וצריך עבודת המידות כי אדם שעובר את ימיו - 70 - 80 - 90 שנה והוא עובר את החיים בשלום צריך לברך ברוך שעשה לי נס במקום הזה, והעצה להתגבר על זה היא סבלנות וענווה, את הלל לא יכלו להרגיז למרות כל הנסיונות בגלל שהוא הי' עניו.

בדרך כלל אדם כועס בגלל שכאשר לא נעשה רצונו, זה פוגע בכבודו, הוא לא סבלן הוא לא יכול לסבול שזולתו לא עושה את רצונו, ואיך הוא מעז להמרות את דבריו, למה רק על הילד הוא כועס כשהילד עושה שטויות, וכי גם על עצמו הוא כועס כשהוא עושה שטויות, הרי הוא אף עושה דברים יותר גרועים, אלא זו העצה שיחשוב על עצמו שהוא גם נמצא במצב כזה.

וזהו ענין הסבלנות, ואחד שהוא בכזו מדת כעס שאפשר להכעיסו בהרף רגע הוא בבעיה! צריך ללמוד ולעמול על זה מאד, וגם אז עדיין כשמגיע הרגע הוא יכול להגיע לכעס אחרי הכל עדיין זקוקים לרחמי שמים. (רשימות הרה"ג ר' איסר שוב שליט"א)

איך מרגישים קדושת שבת

החיי אדם בתחילת זכרו תורת משה (אות ב) כותב: יכול האדם להתבונן ולנסות כי כאשר יכוין האדם את דעתו ותהי יראת ד' בלבו באמת ויהיו מעשיו רצוים, אז בודאי לאחר שטבל בערב שבת בכוונה רצויה לקבל קדושת שבת יבין בדעתו שנתוסף לו נשמה יתרה כי ירגיש בנפשו יראת הרוממות שבאה לו עד שתבער בו אהבת ויראת ד', וזה בדוק ומנוסה מכמה אנשים כמה פעמים בלא שום ספק, אבל כשאין נשמתו טהורה אז לא ירגיש בקדושת שבת. עכ"ד. ופעם שאל על כך הרה"ג ר' נחום ב. שליט"א את ראש הישיבה שליט"א (בעבר מתלמידי ישיבת גאון יעקב וכיום משגיח בישיבה) פעם בהיותי תלמיד בישיבה עמדתי כאן מתחת לחלון, ושמעתי את ראש הישיבה מנגן 'לבי ובשרי' וזה בער בקרבי באותו רגע בהתרגשות גדולה, עד היום כשאני שר את הניגון הזה אני נזכר בהרגשים האלו, כמשגיח בישיבה אני מנסה לפתח אצל הבחורים את כל ההרגשים האלו כיצד אני יעביר את זה.

והשיב רבנו: הנה הבעיה שאח"כ בדרך כלל זה מתקרה. ומה שבשעת מעשה יש להם הרגשים אלו זה כבר טוב, יש ערך להתרוממות גם אם היא רק לשעתו וההרגש הוא דבר חשוב, וכפי שכבר כתבתי (נדפס בימלא פי תהלתך ח"א) בענין מצות קידוש השם, מה שמקיים בזה

ויתכן שזה אמר להם משה, שלא יחשבו שהם יעלו ויצליחו, אלא: והיא לא תצלת. (אילת השחר שם)

ביאור בתפילת מוסף בשבת

ואתחנן ה, יב מצות השבת. יל"ע האם נצטוו בסיני לשמר מה שנצטוו במרה, או יש אזהרה חדשה בסיני. כתב בחזקוני, במרה היה עיקר המצוה. וראיה מהגדה של פסח, אלו נתן לנו את השבת ולא קרבנו לפני הר סיני. אמנם במרה לא נאמר ל"ט מלאכות וכל פרטי הלכות-שבת. כאשר צוך במרה, אין הכונה על ההלכות. ובתפילת מוסף אומרים: אז מסיני. משמע שרק בסיני. הבית-יוסף (סי רפ"ו) לומד: "אז" זהו לשון הקדמה. כלומר, עוד במצרים.

תוס' בקידושין לח. עשה שלפני הדיבור לא דוחה ל"ת שלאחר הדיבור. ומדוע מצות השבת לא נחשבת (ביבמות ה): עשה ולא תעשה שלפני הדיבור. אמנם זה לא מפורש שזה בגדר עשה ולא תעשה.

עוד י"ל, דאף דעל מצות-השבת נצטוו במרה, אבל על לימוד-התורה נצטוו רק בסיני. ועל כך אומרים בתפילת המוסף: וגם האוהבים דברך גדולה בחרו אז מסיני נצטוו עליה. דהיינו, את דיני-השבת נצטוו בסיני, אבל האוהבים דבריה (לימוד התורה) גדולה בחרו. כי השכר על הלימוד, גדול משכר קיום המצוה. (אילת השחר שם)

תשובה לפני שבת, מיישבת דעתו "להיכנס" לשבת

מובא במדרש (בראשית רבה כב, יג. ילקוט שמעוני בראשית רמז לח) על הכתוב: ויצא קין מלפני ה'. מהיכן יצא? וכו'. דבר אחר, יצא שמח ... פגע בו (- פגש אדם הראשון את קין בנו) אדם הראשון, אמר לו: מה נעשה בדיןך? אמר לו: עשיתי תשובה ופשרתי. התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, ואמר: כך הוא כח-של-תשובה, ולא הייתי יודע. מיד עמד אדם הראשון ואמר: מזמור שיר ליום השבת. וההמשך: טוב להודות לה' - זהו וידו?

ויש להבין, מה השייכות בין מזמור זה לבין עשיית תשובה?

וביאר רבנו שליט"א, אדם שלא הכין צרכי-שבת בערב שבת, אינו נכנס לשבת בישוב-הדעת. אדם הראשון שחטא בערב שבת ולא עשה תשובה, לא היה רגוע, ולאחר ששמע מפי קין בנו על כוחה של תשובה, הרגיש ישוב-הדעת שיוכל להיכנס לשבת (אילת השחר פר' ראשית ד, טז. ובספר ימלא פי התלתן חלק א עמוד קמז ובאילת השחר פר' אחרי יוקרא טז, ה העיר שנפסק להלכה (שע"ת א"ח ש) שלא מתודים בשבת. והרי תשובה עם ויודי זהו מעולה יותר, והרי מבחינתו, זהו פיקוח נפש אם לא יוכל לעשות תשובה (מיד). (אילת השחר שם)

להכיר בשבת את בורא-עולם בששה הימים

מרן רבנו שליט"א כותב בספרו (אילת השחר פר' כי תשא שמות לא, יז) מדוע נאמר: כי ששת ימים 'עשה' ה', ולא נאמר: כי ששת ימים 'עשיתי' ? כי המטרה היא, שיקירו את ה' שעשה בששת ימי בראשית את כל העולם.

נט"י לסעודה

העיר רבנו: שיש לזוהר בכל נט"י לסעודה בליל שבת שהרי זה עתה נטל ידיו לתפילת מעריב, והיכן טינף ידיו שצריך לברך על נט"י. [וכמו שכתבו בהליכות שלמה בשם הגרש"א שהעיר לגבי סעודה שלישית בשבת כשאוכל בבית המדרש מיד אחר תפילת מנחה והרי נטל זה עתה]

ואמנם בלא ברכה צריך ליטול ידיו דלא גרע מנטל בלא כונה לסעודה כמבואר בשו"ע, אבל ברכה לכאן א"א וראוי לטנף ידיו ואי"ז ברכה שאינה צריכה כיון שהוא רוצה לצאת מספק.

שכח להבדיל בתפילה

העירו לדעת הר"מ (פכ"ט משבת ה"א במ"מ) שהבדלה היא דאורייתא, אמנם על הכוס היא דרבנן, א"כ אם אדם שכח לומר אתה חוננתו בתפילה כיצד אפשר להוציא בהבדלה, דזה חייב בדאורייתא וזה בדרבנן. ולכאן יצטרך לומר ברוך המבדיל לפני הבדלה כדי שיתחייב רק בדרבנן.

שנים מקרא

שאלתי לרבינו כיצד נוהג בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום, והשיב: שבזמן האחרון עושה כחזו"א מקרא תרגום, ומקרא, שכך ס"ל לחזו"א שהדרך שצריך לעשות [שאחרי שלומדים את התרגום שמפרש את המקרא קוראים שוב להבין הפסוק לפי פירוש התרגום]. אבל כל השנים הי' עושה כדמשמע מהמ"ב (סי רפ"ה סק"ב) פעמיים מקרא, ואח"כ התרגום.

ואמר רבינו דהנה להמשנ"ב. (שם) קוראים תחילה שנים מקרא ואח"כ תרגום, ולחזו"א מקרא תרגום מקרא, כדי שע"י התרגום יובן יותר המקרא השני [והבנתו שתקופה כך הי' עושה] אמר רבינו אח"כ חשבתי לצאת ידי כולם אני קורא שנים מקרא, ואח"כ תרגום, ואח"כ עוד פעם שלישית מקרא, לצאת ידי כולם.

(ליל ש"ק תזריע מצורע תשע"ג) כיון שהי' קשה לרבינו לקרוא, זכיתי שבקשני לקרוא לפניו שנים מקרא ואחד תרגום של כל הפרשיות שיצא מדין שומע כעונה [אף שרבינו ישב בעינים עצומות העירי ותיקן מידי פעם שאקרא בהיגוי הנכון]. (צדיק כתמר יפוח)

קושי באכילת חלה

(תשע"ג) רבינו התבטא פעם בנוגע לכך שכמעט ואין לו שיניים, ב"ה מה שה' עושה זה הכי טוב [א"ה ולפי כחודש הגיע לבקרו רופא שיניים ואמר לו רבנו שליט"א שיש לו רק שן אחד, אבל מיד הוסיף אבל גם לזה לזה חשיבות גדולה כדמצינו. (קידושין כד, ב) המכה "שן" עבדו יצא לחירות] כל השבוע א"צ ללעוס, ורק בשבת הבעיה עם החלה שצריך לאכול כזית בכדי אכילת פרס, שלא יהי' ברהמ"ז ארבע ברכות לבטלה, וזה עבודה קשה, ואני צריך להחזיק החלה בפה עד שנמס ואח"כ בולע, אמנם זה לא כ"כ בריא בלי ללעוס, אבל אין ברירה אחרת. (שם)

חשמל כשר בש"ק

פעם אחת בשבת שכחו להעביר החשמל המיוצר בשבת ע"י יהודים לגנרטור [שפועל בלי יד אדם ואין בו איסור מעשה שבת כלל] והי' לרבנו צער מכך מכיון שנודע לו רק בבוקר, ואמר להוריד הסיר מהפלטה שמחממת בחשמל, ואכל את האוכל קר, וישב ליד תריסים פתוחים שנכנס אור מבחוץ, כדי שלא ליהנות מאור החשמל האסור, ובסוף היום הי' ס"ד שהרב ר"א כהן שליט"א בא למבחן עם ילדי כיתתו ולא הוצרך להסתכל בספר.

סיפר ר"א נ"י שבאותה שבת הגיש לרבינו שתיה בסעודה שלישית, שאלו רבינו מהיכן המים האלו, אמר מהדוד החם [הנ"ל] אמר רבינו שפוך את זה מיד, ותביא מים מהתרמוס [שהיו שם מים מוכנים מערב שבת, ולא ע"י חילול שבת]. (שם)

חשש הוצאה

אמר רבינו: נסתפקתי דהנה יש חלק משערות הזקן שנשרו מחיבורם לגוף, אך נשארו בין שאר השערות, ואין להם עיקר (שערות תלושות שמעורבות ומסוככות בתוך השער) אי הוי הוצאה בשבת כשיוצא לרה"ר. (שם)

מתפלל לא להיכשל

שמעתי מרבינו כמה פעמים: שמתפלל שבשבת לא יהיה לו איזה ענין שכרוך בחשש הלכתי ויוכל להזהר בדבר הקשור לשמירת ההלכה, ויש לו מזה ממש מתח. (שם)

מעלת הלימוד בהלכות שבת

אמר רבינו אני רציתי לחדש שכמו שאומר הח"ח (שם עולם ספ"ד) שמי שמכין את המפה לשלחן של שבת כבר ביום ו' בבוקר כבר מזמן זה יוצא מהגיהנם כל ערב שבת, אז בודאי מי שלומד הל' שבת בזמן הזה כבר יצא מהגיהנם. (שם)

חומר עוון המחלל שבת

דרך העולם שמי שרואה א' שנהרג בתאונת דרכים רח"ל מזדעזע כולו, ואילו רואה אחד מחלל שבת אינו מזדעזע כ"כ, והאמת שמי שמחלל שבת הרי זה ממש כמו שהורג את עצמו, והנה מצאנו בדין מבטל כלי מהיכנו דכתב רש"י בשבת דף מ"ב ב' דחשיב כמו שקובע לכלי מקום ומחברו בטיט, הרי שהדין מקום ודין כלי נקבע עפ"י הרוחניות, א"כ בודאי הכא נמי מי שמחלל שבת נחשב כאלו שהורג את עצמו. (שם)

שריפה בכרמל

כשפרצה בכרמל שריפה גדולה, התבטא רבינו שזה מקום יחיד שיש שם תחבורה ציבורית בשבת רח"ל, ואומרים שהמקום הביא חילול שבת [עי' שבת קי"ט ב' א"ר יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת וכו']. (שם)

שומר שבת

שח רבנו: העולם רגיל לומר על יהודי 'שומר שבת, שומר שבת, אבל האמת שלהיות שומר שבת אינו דבר קל כלל, ובשביל לזכות לתואר זה צריך זהירות רבה מאד, שאינו דבר קל לביצוע למעשה. (שם)

הוצאות שבת

שאלתי לרבינו שא' שאל שמונע עצמו לקנות במקום זול עם מבצעים מטעם שהמקום מחלל שבת וקונה במקום אחר יותר יקר, האם נחשב בכך הוצאות שבת, אמר רבינו שזאת אומרת שעושה תנאים עם הקב"ה, שבאם זה הוצאות שבת יקנה במקום השני, ואם לא, יקנה במקום ההוא, זה כבר סיבה שלא יחשב לו הוצאות שבת. (שם)

לא להקדים מדאי

רבינו הנהיג [כבר כמה שנים] בקהילה פלונית מפני כמה מקרים שאירעו שם, להקדים קבלת שבת כעשרה רגעים קודם הזמן, אחד מבני הקהילה הנ"ל שאל לרבינו שאשתו רוצה להקדים כמה רגעים עוד יותר מוקדם מהזמן הנ"ל, אמר רבינו שלא כדאי כיון שיכול לגרום לחץ בבית וזה לא טוב, חזר ושאל לרבינו שכבר ביתו מוכן מוקדם לשבת, אמר רבינו בכל זאת א"א לדעת ולפעמים לא מצליחים להתארגן, ואם יקדימו יותר מדאי זה ילחץ את הבית ולא טוב. (שם)

יום היארצייט של הגה"צ ר' אברהם חיים ברים זצ"ל ראש ישיבת משכן יוסף נלב"ע כ"ו אדר תשס"ב

פעם שח הגאון רבי חיים ברים זצ"ל לתלמידיו מקורביו זצ"ל בענין ההשגחה הפרטית: מרגש לראות איך שהקב"ה ית"ש ממנה דור ודור ודורשיו ודור דור ומנהיגיו, והרבה מאוד מגדולי הדור וממנהיגיו עד גיל מבוגר היו יושבים וספונים וטמונים באהלה של התורה יומם ולילה בלי הרף ובלי הפסק, בלי שייכות לעניני העולם הזה והנהגתו וכו', ואז בגיל זקנה הקב"ה ברוב רחמיו חסדיו, ממנה אותם להנהיג את כלל ישראל ועולם התורה בסייעתא דשמיא בחכמה ובתבונה ובדעת לכלל ולפרט. והתבטא בתו"ד על מרן רבנו שליט"א "שישב כ"כ הרבה עשרות עשרות בשנים סמיך ונעלם ביגיעת התורה העצומה ובקדושה עליונה. והוסיף רבי חיים שמי ששמע ויודע גודל קדושתו ופרישותו וטהרתו ועמל ויגיעת התורה, באופן שאין לתאר ואין לשער במדינת שוויץ בהיותו עדיין בחור, מבין שזה כשלעצמו סיבה שיזכו כלל ישראל להיות תחת הנהגתו הק' וניווטו בדרך המסורה לנו מדור מדור, בדורנו דור האחרון". (מפי בני משפחתו ותלמידיו)

השגחה פרטית בשידוכין

כשדיבר רבנו פעם בענין השגחה בשידוכין אמר: ענין שידוכים זה ענין נשגב מאד, יש את הגזירה בת פלוני לפלוני. הגאון ר' חיים ברים זצ"ל סיפר לי שפעם ביררו אצלו על איזה בחור, נאמר כגון שקוראים לו ב', ושיבחו מאד, ותוך כדי השיחה נתברר לו שנתכוונו לב'. אחר שהוא בחור חלש, אמר לעצמו: וכי יאמר עכשיו דברים לא טובים החליט לשותק, ולבסוף יצא השידוך עם החלש, וחיו מצויין באושר ובעושר. (צדיק כתמר יפרח)

למלאות החסרון בפטירת ת"ח

הספד על הגר"ח ברים זצ"ל אדר תשס"ב בישיבת סלובודקא (בכללות השבעה)

אינני ראוי להספיד מכל הבחינות, ובפרט שצריך להכיר את האדם, וע"י דיבור עמו זה עדיין לא נקרא שמכירים אותו, ולהכירו מי יכול בב"ק (ע"ט ב') תנן לא יגדל אדם את הכלב וא"כ ה"י קשור בשלשלת, ובגמ' שם (פ"ג א') איתא דריש ר' דוסתאי דמן בירי ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, ללמדך שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות, הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד, והיתה אשה מעוברת ביניהם וראויה להשלים ונבח בה כלב והפילה, נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל, ובתוס' שם כתבו דלא שייך כאן הא דאחד דיני ממונות דכל בי עשרה שכינה שריא, דהכא אנביאים ואמשכן קאמר עכ"ל, והיינו שיש כמה מיני דרגות בהשראת השכינה, ודרגה כזאת של נביאים ומשכן אי אפשר בפחות מב' אלפים וב' רבבות.

וצריך להבין על איזה זמן מדברים, דהא בדרך כלל היו בכלל ישראל יותר מכ"ב אלפים, ובזמן החורבן כתוב שהיו הרבה מאוד אנשים (עי' גיטין נ"ז א'), ובאיזה זמן ה"י חשש דע"י שאשה מעוברת תפיל זה יגרום לסילוק השכינה מישראל.

וכנראה שאין המכוון לסתם כ"ב אלפי אנשים, ולא ברור באיזה דרגה אנשים אלו צריכים להיות, אבל עכ"פ משמע שזה לא פשוט, והעובר שיכול למות בגרמת הכלב יתכן שה"י משלים למנין הזה, וכל זמן שלא נחסר בן אדם אין חשש ומסתמא יהיו ראויים להשראת השכינה, אבל אם יחסר אדם כבר א"א לדעת, ושמא יחסר כבר להשראת השכינה.

והנה אנו מצפים לישועה שנזכה להשראת השכינה, והלואי שנזכה לזה, אבל צריך להיות מוכנים, אז חז"ל אמרו שאסור לגדל כלב, דשמא זה יגרום לעיכוב שלא יוכל להיות השראת השכינה במידה גדולה של נביאים ומשכן.

והנה כשנחסר תלמיד חכם מהעולם, א"א לדעת כמה חסר ע"י זה בעולם, דאין אנו יודעים החשבון, וכמו שאחז"ל דע"י הפלת עובר יכול לגרום חסרון להשראת השכינה, אז כשנחסר ת"ח מהעולם על אחת כמה וכמה, דא"א לנו לדעת את גדלות האדם כמה ה"י שוקל הת"ח, אע"פ שידועים שה"י ת"ח אבל גדלותו בדיוק מי יודע, והעצה היחידית היא שכל אחד יראה למלאות את החסרון, להשתדל עד כמה שאפשר שח"ו לא יחסר האפשרות להשראת שכינה דנבואה ומשכן, נתחזק בכל מה שכל אחד יודע, בתורה ויר"ש, וזה הדבר היחיד שיכול להועיל שלא יחסר ח"ו ע"י חסרון הצדיק והת"ח שנפטר עכשיו.

וכמו שאמרנו שאיני ראוי לדבר בגדלות הנפטר ואיני יכול לדעת גדלותו, זה ברור שה"י ת"ח ויר"ש, אבל דרגתו מי יודע, אני מבקש סליחה מהצדיק הת"ח דח"ו בודאי מיעטתי בכבודו.

הקב"ה יעזור שכל אחד ישתדל בכל כוחו למלאות את מה שנחסר בפטירת הצדיק, ועי"ז נקוה להקב"ה שבקרוב נוכל לזכות שנגיע לדרגת שכינה של נביאים ומשכן, מה שאנחנו מצפים שהקב"ה יתגלה בקרוב.

יום היארצייט של הרה"צ ר' יוסף ליס זצ"ל מח"ס 'יוסף דעת' נלב"ע ב דר"ח אדר ב' תשנ"ב

הגה"צ רבי יוסף ליס זצ"ל הגיע מלודז שבפולין ממשפחה של חסידי גור, הוא למד בבחרותו במיר ושם דבק מאוד ברבי ירוחם, והתגלגל איתם לשנחאי וכו' ודבק במשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין, היה לו משפחה גדולה וכל משפחתו נהרגו בשואה, ובארץ ישראל נישא שוב לאלמנת הגאון הרב וינר בעל שארית יעקב, הוא היה מקורב לחזון איש, ורבי יוסף נשא את אשתו וכאן הקים את ביתו בשנית.

סיפר הגר"ש שליט"א בן רבנו [והיה שכן יבדלח"ט של ר' יוסף] שנים רבות כל ערב היה לומד קדשים עם אאמו"ר, בבית כנסת דברי שיר הקודם ברחוב רבי יוסף, רבי יוסף היה צדיק גדול והיה גם מעורב בצרכי הכלל. הוא היה קנאי והיה לו יראת כבוד גדולה למרנן הסטייפלער ומרן הרב שך. היה מתייעץ עם רבנו שליט"א הרבה מאוד בצרכי הכלל.

רבי יוסף היה מקורב מאוד גם לרב מבריסק והיה נוסע אליו הרבה. אולי גם בגלל זה רבנו הכיר אותו משם. הוא היה גם מאלו שנסעו איתו למירון להתפלל על הגר"ז בעת חוליו.

היה לגאון רבי יוסף קביעות שנים רבות ללמוד עם הגאון רבי צבי קפלן בכל שבת בצהריים עד השקיעה, היו לומדים בפונבז' כשהגיע השקיעה היו סוגרים את הגמרא והולכים לישיבת גאון יעקב ומחכים שרבנו יבוא וימסור שיחה. היו מאוד נהנים מזה.

פעם אמר רבי יוסף, בדרך כלל משגיח או מוסר שמוע"ס, הקהל יוצא בתחושה לא טובה, תחושה של 'אני לא בסדר' אני צריך לתקן הרבה, אני גרוע. אבל אצל הגרא"ל, אף פעם אין תחושה גרועה, תמיד יוצאים בתחושת רוממות. תחושה של הגבהה מהגשמיות. לא של אשמה או עצבות. יראת הרוממות ולא יראה העונש או החטא.

וסיפר בן רבנו: שהוא זוכר שרבנו נסע עם רבי יוסף ליס פעמיים להבית ישראל. הראשון היה על מה שבאולם מסוים קרה שהיו אירועים מעורבים ע"י ציבור ממשוטי העם, ובעל הבית שה"י יר"ש התקשה לפעול נגד התופעה שהיתה נפוצה קצת באותם שנים, אבי נסע במיוחד יחד עם רבי יוסף ליס אל הבית ישראל, ואמרו לו שלפי הערכתם אם הרבי יעודד אותו להלחם בכזה בכל תוקף ודאי ימצא עוז בנפשו למגר את התופעה, הרבי קבל דבריהם, ופעל לפי בקשתם, ואכן הצליח הדבר בס"ד.

רבי יוסף ליס היה לו קשר מוקדם איתו עם האדמו"ר הבית ישראל [היה חסיד גור מהבית] ובפעם הקרובה אחרי הביקור עם מרן שליט"א, כשנזדמן רבי יוסף להבית ישראל, חקר אותו הרבה על רבנו שליט"א ועל הנהגותיו, ואמר שהוא היחיד שמאוד מאוד הרשים אותו.

למעשה, הבית ישראל כבר שמע על רבנו קודם, אך זה הפעם הראשונה בה יצא להם לשוחח פנים אל פנים. הפעם השניה שנסעו לבית ישראל [וכמדומה שזה היה עם הגאון רבי יוסף ליס] היה לבקש ממנו שלא ילכו לבחירות ברשימה משותפת עם מפלגת פא"י וזה אכן עזר.

הספד על הגר"ד

כשהספיד רבנו את ידיד נעוריו הגר"ד הלוי זצ"ל בן מרן רבנו הגר"ז בהיכל כולל חזון איש, אמר ר' יוסף ז"ל שרבנו בדבריו הקצרים היטיב להגדיר ולהקיף את מעלתו ואישיותו של הגר"ד יותר מהרבה אחרים. (אעלה בתמר מתורת בריסק)

בקשה למי שיש בידו את השיעורים של רבנו שליט"א על תורת כהנים פר' ויקרא ופר צו [שפרשיות אלו חסרים לנו] שישלח לנו את זה בהקדם לזיכוי הרבים